

ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΕΠΟΠΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Συνοπτική παρουσίαση της γνωμοδότησης του Ευρωπαίου Επόπτη Προστασίας Δεδομένων σχετικά με την αποτελεσματική επιβολή του νόμου στην οικονομία της ψηφιακής κοινωνίας

(Το πλήρες κείμενο της παρούσας γνωμοδότησης είναι διαθέσιμο στην αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα στον δικτυακό τόπο του ΕΕΠΔ www.edps.europa.eu)

(2016/C 463/09)

Η επεξεργασία των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα είναι απαραίτητη για τις διαδικτυακές υπηρεσίες. Η στρατηγική της ΕΕ για την ψηφιακή ενιαία αγορά αναγνωρίζει το δυναμικό των τεχνολογιών και υπηρεσιών με βάση τα δεδομένα ως καταλύτη για την οικονομική ανάπτυξη. Οι συγκεκριμένες διαδικτυακές υπηρεσίες προϋποθέτουν συχνά τη συγκαλυμμένη παρακολούθηση ατόμων, τα οποία αγνοούν κατά κανόνα τη φύση και την έκταση αυτής της παρακολούθησης. Οι κυρίαρχες επιχειρήσεις σε αυτές τις αγορές ενδέχεται να μπορούν να αποκλείουν τη δυνατότητα των νεοεισερχόμενων να τις ανταγωνίζονται σε ζητήματα που θα μπορούσαν να είναι επωφελή για τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των ατόμων, ενδέχεται δε να μπορούν να επιβάλλουν και αδέξιτους όρους και προϋποθέσεις που συνεπάγονται την καταχρηστική εκμετάλλευση των καταναλωτών. Μια έκδηλα αυξανόμενη ανισορροπία μεταξύ των παρόχων διαδικτυακών υπηρεσιών και των καταναλωτών μπορεί να περιορίζει τη δυνατότητα επιλογής, την καινοτομία και την ποιότητα των διασφαλίσεων ως προς την ιδιωτική ζωή. Η εν λόγω ανισορροπία ενδέχεται επίσης να αυξάνει το πραγματικό τίμημα -σε ό,τι αφορά την αποκάλυψη δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα- πολύ πέρα από το αναμενόμενο σε πλήρως ανταγωνιστικές αγορές.

Το 2014 ο ΕΕΠΔ εξέδωσε προκαταρκτική γνωμοδότηση με θέμα «Ιδιωτική ζωή και ανταγωνιστικότητα στην εποχή των μαζικών δεδομένων». Παρατηρήσαμε μια τάση, παρά τις αυτονόητες συνέργειες όπως η διαφάνεια, η λογοδοσία, η δυνατότητα επιλογής και η γενική ευημερία, να εφαρμόζονται μεμονωμένα οι κανόνες της ΕΕ σχετικά με την προστασία των δεδομένων, την προστασία των καταναλωτών, την επιβολή της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας και τον έλεγχο των συγχωνεύσεων. Ξεκινήσαμε λοιπόν μια συζήτηση σχετικά με το πώς οι στόχοι και οι προδιαγραφές της ΕΕ θα μπορούσαν να εφαρμοστούν με πιο ολιστικό τρόπο. Η νέα αυτή γνωμοδότηση υποστηρίζει ότι η στρατηγική για την ψηφιακή ενιαία αγορά συνιστά ευκαιρία για μια συνεκτική προσέγγιση και επικαιροποιεί την προκαταρκτική γνωμοδότηση του 2014 με ορισμένες πρακτικές συστάσεις προς τα όργανα της ΕΕ σχετικά με την αντιμετώπιση της κατάστασης. Εξετάζει την ολοένα αυξανόμενη ανησυχία ότι η συγκέντρωση στις ψηφιακές αγορές θα μπορούσε να βλάψει τα συμφέροντα των ατόμων ως υποκειμένων δεδομένων και καταναλωτών.

Κατά την εφαρμογή της ενωσιακής νομοθεσίας, τόσο τα όργανα και οργανισμοί της ΕΕ όσο και οι εθνικές αρχές οφείλουν να υπερασπίζονται τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προβλέπονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Ορισμένες από τις εν λόγω διατάξεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τα δικαιώματα της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, της ελευθερίας έκφρασης και της μη διάκρισης, απειλούνται από καθιερωμένες συμπεριφορές και πρότυπα που κυριαρχούν πλέον στον κυβερνοχώρο. Η ΕΕ διαθέτει ήδη επαρκή εργαλεία για την αντιμετώπιση των στρεβλώσεων της αγοράς που αντιβαίνουν στα συμφέροντα των ατόμων και της κοινωνίας εν γένει. Ορισμένες πρακτικές στις ψηφιακές αγορές ενδέχεται να παραβιάζουν δύο ή περισσότερα ισχύοντα νομικά πλαίσια, το καθένα εκ των οποίων βασίζεται στην έννοια της «δίκαιης μεταχείρισης». Όπως και στο πλαίσιο διαφόρων μελετών κατά τους πρόσφατους μήνες, κάνουμε έκκληση για περισσότερο διάλογο, αποκόμιση διδαγμάτων αλλά και συνεργασία μεταξύ των ρυθμιστών της δεοντολογίας στο ψηφιακό περιβάλλον. Τονίζουμε επίσης την ανάγκη να δημιουργήσει η ΕΕ συνθήκες, τόσο επιγραμματικά όσο και εκτός γραμμής, στις οποίες να μπορούν να ακμάσουν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες του Χάρτη.

Ως εκ τούτου, η παρούσα γνωμοδότηση συνιστά τη θέσπιση ενός ψηφιακού «γραφείου εκκαθάρισης» για την επιβολή του νόμου στον ψηφιακό τομέα της ΕΕ, ενός εθελοντικού δικτύου ρυθμιστικών φορέων για την ανταλλαγή πληροφοριών, εθελοντικά και εντός των ορίων των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, σχετικά με πιθανές καταχρήσεις στο ψηφιακό οικοσύστημα και τον αποτελεσματικότερο τρόπο αντιμετώπισής τους. Αυτό θα πρέπει να συμπληρώνεται με καθοδήγηση σχετικά με το πώς οι ρυθμιστικές αρχές θα μπορούσαν να εφαρμόζουν συνεκτικά τους κανόνες για την προστασία του ατόμου. Συνιστούμε επίσης στα όργανα της ΕΕ να διερευνήσουν, με τη συνδρομή εξωτερικών εμπειρογνομώνων, τη δυνατότητα δημιουργίας ενός κοινού πεδίου, ενός χώρου στο διαδίκτυο όπου τα άτομα θα μπορούν, σύμφωνα με τις διατάξεις του Χάρτη, να αλληλεπιδρούν χωρίς να παρακολουθούνται. Τέλος, συνιστούμε την επικαιροποίηση των κανόνων βάσει των οποίων οι αρχές διενεργούν ελέγχους επί συγχωνεύσεων, ώστε να αποτρέπει η επιγραμματική παραβίαση της ιδιωτικής ζωής και να προστατεύονται οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα και η ελευθερία έκφρασης.

I. ΕΓΚΑΙΝΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Ιστορικό και διάρθρωση της γνωμοδότησης

Η προκαταρκτική γνωμοδότηση του 2014 με θέμα «Ιδιωτική ζωή και ανταγωνιστικότητα στην εποχή των μαζικών δεδομένων» (εφεξής «προκαταρκτική γνωμοδότηση») συνέκρινε τα νομικά πλαίσια της ΕΕ σχετικά με την προστασία των δεδομένων, τον ανταγωνισμό και τους καταναλωτές και συμπέρανε ότι υπήρχαν ορισμένες προφανείς συνέργειες στο πλαίσιο των ψηφιακών

αγορών⁽¹⁾. Διατυπώσαμε ορισμένες δοκιμαστικές συστάσεις για τα όργανα της ΕΕ, οι οποίες και συγκεκριμενοποιήθηκαν περαιτέρω μετά από συνάντηση εργασίας που φιλοξένησε ο ΕΕΠΔ τον Ιούνιο του 2014⁽²⁾. Ορισμένες εξ αυτών είναι οι ακόλουθες:

1. καλύτερη κατανόηση της «αξίας» των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στις ψηφιακές αγορές και επανεξέταση των προσεγγίσεων σχετικά με την ανάλυση της αγοράς, ιδίως για εκείνες τις διαδικτυακές υπηρεσίες που προβάλλονται ως «δωρεάν», με αναδρομική ή εκ των υστέρων ανάλυση του αντικτύπου των αποφάσεων περί επιβολής του νόμου,
2. εξέταση τρόπων με τους οποίους μπορούν να αναπτύσσονται τεχνολογίες καλύτερης προάσπισης της ιδιωτικής ζωής ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα,
3. επανεξέταση της νομοθεσίας της ΕΕ και της συνάφειάς της προς τις ψηφιακές αγορές τους 21ου αιώνα,
4. εξέταση πρακτικών μέτρων για τη συνεργασία μεταξύ των αρχών, συμπεριλαμβανομένου του στενότερου διαλόγου και των κοινών διερευνήσεων.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα ανθρώπινα δικαιώματα επινοήθηκαν ως ένας τρόπος προάσπισης των ατόμων από την κρατική παρέμβαση. Οι αντιμονοπωλιακές ρυθμίσεις έχουν τις ρίζες τους σε πολιτικές αποφάσεις για την αποδυνάμωση καταχρηστικών μονοπωλιακών πρακτικών προς όφελος του κοινωνικού συνόλου εν γένει. Τα δικαιώματα των καταναλωτών αναδύθηκαν ως προμαχώνας έναντι των καταχρηστικών πρακτικών των εμπόρων.

Οι ευκαιρίες για τόνωση της παραγωγικότητας και της συνδεσιμότητας που προσφέρουν τα μαζικά δεδομένα πρέπει να συνοδεύονται από τις αντίστοιχες διασφαλίσεις προστασίας. Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει επιδείξει σπουδαία ηγετική ικανότητα στην προσπάθειά της να ενθαρρύνει μια εξέυωση των προδιαγραφών προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον ψηφιακό στίβο. Ο γενικός κανονισμός περί προστασίας δεδομένων προβλέπει έναν δείκτη συγκριτικής αξιολόγησης για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ψηφιακή οικονομία. Για μια ψηφιακή οικονομία και κοινωνία που θα εδράζονται στις αρχές της ΕΕ, η ΕΕ μπορεί ακόμη να πράξει περισσότερο με τα εργαλεία που διαθέτει ώστε να διασφαλίσει προϊόντα και υπηρεσίες φιλικά προς την ιδιωτική ζωή και υποστηρικτικά των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η ενισχυμένη διαφάνεια, η δίκαιη μεταχείριση, η αποτελεσματική δυνατότητα επιλογής, η αποτροπή του αποκλεισμού από την αγορά μοντέλων που δεν επιτρέπουν την παρακολούθηση αποτελούν συνολικά απολύτως συμβατούς και αλληλοσυμπληρούμενους στόχους.

Η στρατηγική για την ψηφιακή ενιαία αγορά είναι η σωστή ευκαιρία προκειμένου η ΕΕ να εργαστεί συνεκτικά για την επίτευξη αυτών των στόχων. Η αποτελεσματική επιβολή της υφιστάμενης νομοθεσίας της ΕΕ είναι εξαιρετικά σημαντική. Πιστεύουμε ότι οι συστάσεις μας για τη θέσπιση ενός ψηφιακού «γραφείου εκκαθάρισης» για την επιβολή του νόμου στον ψηφιακό τομέα της ΕΕ, σε συνδυασμό με μια πιο ολιστική προσέγγιση των συγκεντρώσεων και την προαγωγή ενός κοινού πεδίου βάσει των αξιών της ΕΕ θα αποτελούσαν σημαντικό βήμα προόδου. Σε με εποχή όπου οι νόμοι περί προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής πληθύνονται ανά τον κόσμο, αυτό θα έπρεπε να αποτελεί ένα μέσο γεφύρωσης με άλλες περιοχές του κόσμου, το οποίο θα έδινε επίσης τη δυνατότητα εκτενέστερου διαλόγου και συνεργασίας με όλες τις χώρες που αντιμετωπίζουν την ίδια ψηφιακή πρόκληση.

Δεν πρόκειται για την τελευταία λέξη σε αυτή τη συζήτηση. Ο ΕΕΠΔ σκοπεύει να εξακολουθήσει να διευκολύνει τις συζητήσεις και να συμβάλει στην εξάλειψη περιοριστικών αντιλήψεων οι οποίες δυσχεραίνουν την προστασία των συμφερόντων και των δικαιωμάτων του ατόμου.

Βρυξέλλες, 23 Σεπτεμβρίου 2016.

Giovanni BUTTARELLI

Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων

⁽¹⁾ Προκαταρκτική γνωμοδότηση του ΕΕΠΔ με θέμα «Ιδιωτική ζωή και ανταγωνιστικότητα στην εποχή των μαζικών δεδομένων. Η αλληλεπίδραση μεταξύ προστασίας δεδομένων, νομοθεσίας περί ανταγωνισμού και προστασίας των καταναλωτών στην ψηφιακή οικονομία», Μάρτιος 2014.

⁽²⁾ «Έκθεση σχετικά με τη συνάντηση εργασίας για την ιδιωτική ζωή, τους καταναλωτές, τον ανταγωνισμό και τα μαζικά δεδομένα στις 2 Ιουνίου 2014», <https://secure.edps.europa.eu?EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/consultation/Big%20data>